ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Matkarimova Munira Atabekovna

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

TA'LIM JARAYONIDA IJTIMOIY VA AKADEMIK QOBILIYATLARNI UYG'UN RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI VA METODLARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada ijtimoiy va akademik qobiliyatlarning mohiyati, shuningdek, ularni ta'lim jarayonida uyg'un rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va metodlari ko'rib chiqiladi. Unda nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarda ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan zamonaviy ta'lim yondashuvlariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, kommunikativ ko'nikmalar, tanqidiy fikrlash va hamkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali metodlar tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy qobiliyatlar, akademik qobiliyatlar, ta'lim jarayoni, pedagogik shart-sharoitlar, interfaol metodlar, loyihaviy ta'lim, hamkorlik, refleksiya

Аннотация. В данной статье рассматриваются сущность социальных и академических способностей, а также педагогические условия и методы их гармоничного развития в образовательном процессе. Особое внимание уделяется современным подходам к обучению, направленным на формирование не только знаний, но и социальных компетенций обучающихся. Анализируются эффективные методы, способствующие развитию коммуникативных навыков, критического мышления и способности к сотрудничеству.

Ключевые слова: социальные способности, академические способности, образовательный процесс, педагогические условия, интерактивные методы, проектное обучение, сотрудничество, рефлексия

Annotation: This article examines the essence of social and academic abilities, as well as pedagogical conditions and methods for their balanced development in the educational process. Special attention is given to modern teaching approaches aimed at developing not only knowledge but also social competencies of students. Effective methods that foster communication skills, critical thinking, and collaboration are analyzed.

Keywords: social skills, academic abilities, educational process, pedagogical conditions, interactive methods, project-based learning, cooperation, reflection

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri — shaxsni har tomonlama rivojlantirishdir. Bu jarayonda nafaqat akademik bilimlar, balki ijtimoiy qobiliyatlar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bugungi globallashuv sharoitida insondan faqat bilimli bo'lish emas, balki muloqotga kirisha olish, jamoada ishlash, muammolarni hal qilish va ijtimoiy moslashuv kabi ko'nikmalar ham talab etiladi. Shu sababli ta'lim jarayonida ijtimoiy va akademik qobiliyatlarni uyg'un rivojlantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolada ijtimoiy va akademik qobiliyatlarning mohiyati, ularni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari hamda samarali metodlari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Ijtimoiy va akademik qobiliyatlar tushunchasi

Akademik qobiliyatlar — bu o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish, tahlil qilish, umumlashtirish va amaliyotda qo‘llash bilan bog‘liq intellektual salohiyatidir. Unga mantiqiy fikrlash, muammoni hal qilish, tahliliy yondashuv kabi jihatlar kiradi.

Ijtimoiy qobiliyatlar esa shaxsning jamiyatda samarali faoliyat yuritishini ta’minlaydigan ko‘nikmalar majmui bo‘lib, ular muloqot, hamkorlik, empatiya, yetakchilik va nizolarni hal etish kabi jihatlarni o‘z ichiga oladi.

Mazkur ikki turdagi qobiliyatlar o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, ularning uyg‘un rivojlanishi shaxsning muvaffaqiyatli shakllanishiga xizmat qiladi.

2. Ijtimoiy va akademik qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Ta’lim jarayonida ushbu qobiliyatlarni samarali rivojlantirish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlar muhim hisoblanadi:

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’limni tashkil etish

Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olishga asoslanadi. Bu esa har bir o‘quvchining qobiliyatlarini aniqlash va ularni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi.

Faol o‘quv muhiti yaratish

Faol o‘quv muhiti o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini, tashabbus ko‘rsatishini va o‘zaro hamkorlikda ishlashini rag‘batlantiradi. Bunday muhitda o‘quvchilar bilimni tayyor shaklda emas, balki faol izlanish orqali egallaydi.

Ijtimoiy o‘zaro ta’sirni ta’minlash

Guruhli ishlar, munozaralar va loyihaviy faoliyat orqali o‘quvchilar o‘zaro muloqotga kirishadi, bu esa ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi.

Refleksiya va o‘z-o‘zini baholashni rivojlantirish

O‘quvchilarda o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash ko‘nikmalarini shakllantirish akademik hamda ijtimoiy rivojlanishda muhim rol o‘ynaydi.

3. Ijtimoiy va akademik qobiliyatlarni rivojlantirish metodlari

Mazkur qobiliyatlarni rivojlantirishda quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

Interfaol metodlar

Interfaol metodlar o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Debat”, “Rol o‘ynash” kabi metodlar orqali o‘quvchilar ham bilim oladi, ham ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi.

Loyihaviy ta’lim (Project-based learning)

Loyihaviy ta’lim o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoni hal qilish va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu metod akademik bilimlarni amaliyot bilan bog‘lashga xizmat qiladi.

Hamkorlikda o‘qitish (Cooperative learning)

Hamkorlikda o‘qitish jarayonida o‘quvchilar kichik guruhlarda ishlaydi. Bu esa ularda o‘zaro yordam, mas’uliyat va kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantiradi.

Muammoli ta’lim

Muammoli vaziyatlar yaratish orqali o‘quvchilar mustaqil fikrlashga undaladi. Bu metod akademik tafakkurni rivojlantirish bilan birga, muammolarni birgalikda hal etish orqali ijtimoiy ko‘nikmalarni ham shakllantiradi.

AKTdan foydalanish

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida interaktiv darslar tashkil etish o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi va mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

O‘qituvchining roli

Ijtimoiy va akademik qobiliyatlarni uyg‘un rivojlantirishda o‘qituvchi asosiy figura hisoblanadi. O‘qituvchi:

-yo‘naltiruvchi va motivator bo‘lishi;

-o‘quvchilar o‘rtasida ijobiy psixologik muhit yaratishi;

-individual yondashuvni ta’minlashi;

-zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llashi zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta’lim jarayonida ijtimoiy va akademik qobiliyatlarni uyg‘un rivojlantirish shaxsning har tomonlama kamol topishida muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonni samarali tashkil etish uchun shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, faol o‘quv muhiti, interfaol metodlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish zarur.

Mazkur yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni o‘quvchilarning nafaqat bilim darajasini, balki ijtimoiy faolligini ham oshiradi va ularni kelajak hayotga puxta tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Ta’lim to‘g‘risidagi Qonun. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. – Toshkent, 1997.
3. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
5. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press, 1978.
6. Piaget J. The Psychology of Intelligence. – London: Routledge, 2001.
7. Dewey J. Experience and Education. – New York: Macmillan, 1938.
8. Johnson D.W., Johnson R.T. Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning. – Boston: Allyn & Bacon, 1999.
9. Slavin R.E. Educational Psychology: Theory and Practice. – Boston: Pearson Education, 2012.
10. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 1956.
11. G‘oziev E.G. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.
12. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2005.